

▼ حرف روز

نقشه جديد تجارت خارجي کشور

در شرايطي که بخش عمده تجارت جهاني از مسير موافقتنامه‌های منطقه‌ای و دوجانبه انجام می‌شود، ايران نیز طی سال‌های اخير با توسعه موافقتنامه‌های تجاري، سهم خود را از بازارهای منطقه‌ای افزایش داده است. اجرای موافقتنامه تجارت آزاد با اتحاديه اقتصادي اوراسيا، مذاکرات برای ارتقای موافقتنامه با پاکستان و بازنگري موافقتنامه‌های دي، ۸ اکو و سازمان همکاری اسلامي، نشان می‌دهد سياست تجاري کشور از توافقی‌های محدود ترجيحي به سمت همکاری‌های عمیق‌تر اقتصادي در حال حرکت است. با وجود آنکه روند الحاق ايران به سازمان جهاني تجارت همچنان متوقف مانده، توسعه موافقتنامه‌های منطقه‌ای به يکی از مهم‌ترین ابزارهای سياست تجاري کشور تبديل شده است. در ميان انواع موافقتنامه‌های تجاري، تجارت ترجيحي ساده‌ترین سطح همکاری محسوب می‌شود. ايران در حال حاضر پنج موافقتنامه تجارت ترجيحي دوجانبه با ترکيه، پاکستان، تونس، کوبا و بوسنی و هرزگوین دارد. با اين حال، بسياری از اين موافقتنامه‌ها طی سال‌های گذشته نیازمند بازنگري شده‌اند و پیشنهاد شده است که از تجارت ترجيحي به سمت موافقتنامه تجارت آزاد حرکت کنند. مهم‌ترین دستاورد تجاري ايران در سال‌های اخير، موافقتنامه تجارت آزاد با اتحاديه اقتصادي اوراسيا است که از ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۴ اجرائی شد. اتحاديه اقتصادي اوراسيا متشکل از پنج کشور روسيه، ارمنستان، قزاقستان، بلاروس و قرقیزستان است و بازاری حدود ۱۹۰ ميليون نفری را در اختيار دارد. ايران نیز از اواخر سال ۲۰۲۴ به عنوان عضو ناظر اين اتحاديه پذيرفته شد. بر اساس اين توافق، تعرفه واردات و صادرات ۸۷ درصد ردیف‌های تعرفه‌ای ميان ايران و کشورهای عضو به صفر رسیده و تنها ۱۳ درصد کالاها خارج از شمول توافق باقی مانده‌اند. برآورد کميسيون اقتصادي اوراسيا نشان می‌دهد در صورت استفاده کامل از ظرفيت‌های اين توافق، حجم مبادلات ايران و اعضای اتحاديه در ميان مدت می‌تواند به ۱۲ ميليارد دلار افزایش يابد. نخستين آمارهای رسمي از آثار مثبت اين توافق حکايت دارد. حجم تجارت ايران و کشورهای عضو اتحاديه اقتصادي اوراسيا در نخستين سال اجرای موافقتنامه ۲۲ درصد افزایش یافته و واردات ايران از اين کشورها نیز ۳۳ درصد رشد داشته است. هم‌زمان، تهران و اسلام‌آباد هدف‌گذاری بلندپروانه‌ای برای افزایش حجم مبادلات تجاري تا سقف ۱۰ ميليارد دلار را دنبال می‌کنند و مذاکرات برای ارتقای موافقتنامه تجارت ترجيحي با پاکستان به تجارت آزاد ادامه دارد. در شرايطي که ايران هنوز عضو سازمان جهاني تجارت نیست، موافقتنامه‌های منطقه‌ای مهم‌ترین ابزار کشور برای حفظ و توسعه بازارهای صادراتي محسوب می‌شوند. با اين حال، تحقق اهداف تعيين‌شده تنها به امضای موافقتنامه‌های جديد وابسته نیست. تلاوم رشد صادرات، جذب سرمايه‌گذاری، توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل و رفع موانع بلکی و گمرکی، حلقه‌های تکميل‌کننده اين زنجيره هستند. موفقیت اين توافقی‌ها در گرو مشارکت فعال بخش خصوصي و تجار برای بهره‌گيري از ظرفيت‌های ايجادشده، بازاریابی محصولات و سرمايه‌گذاری در توسعه توليدات صادرات‌محور است. مسيري که در صورت رفع موانع داخلي می‌تواند زمینه‌ساز افزایش صادرات غیرنفتي و تنوع‌بخشی به بازارهای هدف ايران باشد.

[علي قاسمی]

▼ گزارش روز

گل به خودی ترامپ!

دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا، ديروز در پيامی در شبکه تروث سوشال از طرح جديد خود برای دریافت عوارض ۲۰ درصدی از محموله‌های عبوری از تنگه هرمز خبر داد و اعلام کرد که آمریکا از اين لحظه به بعد «پاسبان تنگه هرمز» نام خواهد گرفت.

اين اظهارات در حالی مطرح می‌شود که پایگاه خبري آکسيوس به نقل از يک منبع ارشد در کشورهای عربي حاشيه خليج فارس گزارش داده است که واشنگتن در مورد اين طرح با متحدان خود در منطقه مشورتي انجام نداده و اين اقدام، موجب شگفتي و نگرانی آنها شده است.

نکته قابل تأمل آنکه ترامپ در حالی به دنبال دریافت عوارض از کشتی‌های عبوري از تنگه هرمز است که مقام‌های آمریکا و ساير کشورهای عربي در ماه‌های گذشته، دریافت عوارض از سوی ايران را مغاير با قوانين بين‌المللی و «دزدی دریایی» توصيف کرده بودند. اما سخنان جديد ترامپ، تازه‌ترین سندی است که اثبات می‌کند درخواست ايران برای دریافت عوارض در تنگه هرمز، مبنای حقوقی داشته و مغاير با قوانين بين‌المللی نیست.

اقدام ترامپ در حالی صورت می‌گیرد که کشورهای عربي حاشيه خليج فارس، پيش‌تر با نگرانی از سياست‌های يک‌جانبه واشنگتن، نسبت به عدم مشورت آمریکا در تصميمات کلان منطقه‌ای معترض بودند.

اين بار نیز اعلام يک‌جانبه و بدون هماهنگی با متحدان عرب، نشان‌دهنده رویکردي است که در آن منافع متحدان منطقه‌ای، در اولويت تصميم‌گيري‌های واشنگتن قرار ندارد. اين اقدام، تناقض آشکار در سياست خارجي آمریکا را به نمايش گذاشته است؛ از يک سو، عوارض‌گيري ايران را غيرقانونی می‌دانند و از سوی ديگر، خود به دنبال اعمال عوارض مشابه با عنوان «هزینه‌های تأمین امنيت» هستند.

آنچه اين رویداد را به يک تحول راهبردي تبديل می‌کند، اين است که عملاً موضع ايران در مورد دریافت عوارض از کشتی‌های عبوري از تنگه هرمز، از سوی خود آمریکا به رسميت شناخته شده است.

بر اساس قوانين بين‌المللی، ارائه خدمات ایمنی و ناوبری در آبراه‌ها، می‌تواند همراه با دریافت هزینه‌های متناسب باشد. اکنون که خود آمریکا به دنبال دریافت عوارض مشابه است، نمی‌تواند ادعای غيرقانونی بودن اين اقدام را از سوی ايران مطرح کند. اين وارونگی مواضع، يک پيروزي حقوقی و ديپلماتيک برای ايران محسوب می‌شود که نشان می‌دهد جمهوری اسلامي در تعيين قواعد منطقه، از جایگاه و اعتبار بالایی برخوردار است.

[بهرام بختیاری]

▼ خبر ویژه

چراغ سبز ترامپ به بن‌سلمان برای حمله به يمن

وبگاه خبري-تحليلي آکسيوس به نقل از مقام‌های مطلع آمريکايي گزارش داد که دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا، در تماس تلفنی با محمد بن سلمان، ولي‌عهد سعودي، «حمایت جدي خود از تجاوز نظامی رياض به يمن» را اعلام کرده است. بر اساس اين گزارش، بن‌سلمان از ترامپ درخواست حمايت از اقدام نظامی عليه انصارالله کرده و آن را دریافت کرده است. آکسيوس نوشت: «اين واقعيت که بن‌سلمان از قبل به ترامپ اطلاع داده و از او درخواست حمايت کرده، نشان می‌دهد که سعودي‌ها نگران درگيري بزرگ‌تری با حوثی‌ها هستند که به حمايت نظامی و ديپلماتيک آمریکا نیاز خواهد داشت.» به گفته مقام‌های آمريکايي، روز پنجشنبه سفير سعودي در واشنگتن با وزير خارجه آمریکا دیدار کرد و يک روز بعد، روبيو با وزير خارجه سعودي گفت‌وگو کرد. اندکی پس از آن، روز جمعه، ترامپ تلفنی با وليعهد سعودي صحبت کرد. روز دوشنبه، ارتش عربستان سعودي به دليل عصبانيت از فرود يک هواپيماي ایرانی در فرودگاه صنعاء، اين منطقه را بمباران کرد. کاخ سفيد و سفارت سعودي در واشنگتن به درخواست آکسيوس برای اظهار نظر پاسخ ندادند.

جنگ با ایران کابوسی برای آمریکا شده است

شبکه ۱۴ تلویزیون رژیم صهیونی در گزارشی با اشاره به هشدار کارشناسان نظامی صهیونیست، اعلام کرد که جنگ با ایران «کابوسی برای آمریکا» شده و ادامه این روند می‌تواند «به کاهش بسیار شدید ذخایر حیاتی موشک‌های ارتش آمریکا» منجر شود. بر اساس این گزارش، پنتاگون تا پایان درگیری‌ها در آوریل، «دست کم نصف ذخیره سامانه تاد، حدود نصف ذخیره سامانه پاتریوت و نزدیک به ۳۰ درصد از ذخیره موشک‌های توماهوک خود را مصرف کرده بود.» مارک کانسیان، تحلیلگر مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌المللی، هشدار داد که ادامه درگیری‌ها «خطرات استراتژیک پیش روی ایالات متحده را افزایش می‌دهد، به‌ویژه در رابطه با توانایی واشنگتن برای پاسخ سریع به هرگونه درگیری احتمالی در منطقه هند-آرام.» بر اساس آمار ارائه‌شده، پنتاگون ماهانه تنها حدود ۱۵ موشک جدید توماهوک و ۲۰ موشک پاتریوت تحویل می‌گیرد و انتظار نمی‌رود هیچ محموله جدیدی از موشک‌های تاد در سال ۲۰۲۶ تحویل داده شود. مرکز مطالعات استراتژیک و بین‌المللی برآورد کرده که بازگرداندن ذخایر به سطح پیش از جنگ، «دست کم سه سال زمان خواهد برد.» ایلین مک‌کاسکر، مقام سابق پنتاگون، نیز برآورد کرده که «روند تکمیل مجدد اکثر انواع تسلیحات بین دو تا پنج سال طول خواهد کشید.» همچنین جان فراری، ژنرال بازنشسته، اشاره کرده که از زمان آغاز جنگ، کنگره بودجه اختصاصی برای جایگزینی موشک‌های مصرف‌شده تصویب نکرده است.

اجرای پروژه‌های راهبردی ایران و روسیه روی دور تند

محسن پاک نژاد، وزیر نفت، از نهایی شدن بخش عمده قرارداد تجارت گاز ایران و روسیه خبر داد و گفت که بندهای اصلی این توافق انجام شده و تنها دو بند باقی مانده است که پس از توافق بر سر آنها، قرارداد وارد مرحله اجرا خواهد شد. بر اساس این توافق، روسیه سالانه تا ۵۵ میلیارد مترمکعب گاز به ایران صادر خواهد کرد که معادل مصرف سالانه چندین استان کشور است. همکاری ایران و روسیه در ماه‌های اخیر در حوزه‌های مختلف با شتاب چشمگیری دنبال شده است. حدود یک ماه پیش، مدیرعامل روس‌اتم اعلام کرد که ساخت تجهیزات واحدهای جدید نیروگاه هسته‌ای بوشهر بدون وقفه ادامه دارد. همچنین رئیس بانک مرکزی ۲۰ روز پیش به مسکو سفر کرد و این سفر را یک مأموریت عملیاتی برای باز کردن گره‌های تجارت خارجی توصیف کرد. در حوزه حمل‌ونقل نیز ایران و روسیه برای تکمیل کریدور شمال-جنوب همکاری می‌کنند و پروژه ساخت راه‌آهن رشت-آستارا از اول آوریل ۲۰۲۶ وارد فاز اجرایی شده است. یک مقام وزارت راه و شهرسازی تأکید کرده که این پروژه با مشارکت دو کشور ساخته می‌شود و از توان مهندسان و پیمانکاران ایرانی در فرآیند اجرایی آن استفاده خواهد شد. رئیس‌جمهور کشورمان نیز بر ضرورت تسریع در اجرای پروژه‌های مشترک تأکید کرده و گفته است که با توجه به اراده بالای دو کشور برای همکاری، تأخیر در پروژه‌ها قابل قبول نیست. کارشناسان معتقدند این توافقات می‌تواند نقش مهمی در تأمین امنیت انرژی ایران و افزایش توان ترانزیتی کشور در کریدور شمال-جنوب ایفا کند.

سیستم امنیتی مبتنی بر انزوای ایران شکست خورد

بدر البوسعدی، وزیر خارجه عمان با انتشار یادداشتی در روزنامه فرانسوی لوموند، بر عزم این کشور برای ایجاد «ترتیبات دائمی در تنگه هرمز با همکاری ایران» تأکید کرد و جنگ اخیر علیه ایران را نشان‌دهنده پوچی سیاست مهار کشورها دانست. البوسعدی تصریح کرد که سیستم امنیتی مبتنی بر انزوای ایران در چند دهه اخیر، نه تنها امنیت و ثبات به بار نیاورده، بلکه امروز مردم کشورهای حاشیه خلیج فارس بهای جنگی را می‌پردازند که نباید رخ می‌داد. وزیر خارجه عمان با بیان اینکه آزادی تردد کشتی‌ها در تنگه هرمز یک مسئولیت مشترک است، عنوان کرد که با توجه به اشراف عمان بر هرمز، این کشور مسئولیت ویژه‌ای در همکاری با ایران و جامعه جهانی برای تضمین حرکت ناوبری دارد و در تلاش است با همکاری ایران، ترتیبات دائمی در تنگه هرمز ایجاد کند و از تجدید بحران‌ها جلوگیری نماید. بر اساس این گزارش، مذاکرات اخیر در مسقط میان وزیران خارجه دو کشور، در راستای تنظیم «سازوکارهای مناسب برای تردد ایمن کشتی‌ها از تنگه هرمز» انجام شده است.

◀ روابط عمومی سپاه با صدور اطلاعیه‌ای اعلام کرد: «دو فروند سوپر نفتکش متخلف که فریب آمریکا را خوردند و با خاموش کردن سامانه‌های ناوبری و بی‌توجهی به اخطارهای مکرر مرکز کنترل امنیت تنگه هرمز، کشتیرانی در این مسیر را به مخاطره افکند و عبور از مسیر مین‌گذاری شده را ترجیح دادند، مورد اصابت واقع شده و از کار افتادند» سپاه هشدار داد: «همکاری با دشمن متجاوز که از هزاران کیلومتر دورتر آمده تا حقوق مردم منطقه را تضییع کند و عبور از مسیر مین‌گذاری شده جز پشیمانی، خسارت و تأخیر در بازگشایی تنگه هرمز و ایجاد بحران انرژی در جهان نتیجه‌ای ندارد» در این اطلاعیه تأکید شد فرزندان ملت در نیروی دریایی سپاه بر عهد خود در حفظ حقوق ایران در تنگه هرمز تمام‌قد ایستاده‌اند.

◀ سازمان تروریستی سنکام با تأیید موج جدید تجاوز به ایران اعلام کرد: «حملات علیه ایران برای سومین شب پیاپی آغاز شده و همچنان خسارات سنگینی به نیروهای این کشور وارد خواهد کرد.» یک مقام آمریکایی نیز به سی‌ان‌ان گفت: «ما در حال حمله به اهداف نظامی ایران از جمله سامانه‌های شناسایی، توانایی‌های موشکی و پهپادها هستیم»

◀ بر اساس داده‌های «مارین ترافیک»، استفاده از مسیرهای ایرانی در تنگه هرمز افزایش یافته است. این گزارش نشان می‌دهد فعالیت کشتی‌ها از طریق تنگه هرمز در بازه ۱۰ تا ۱۲ ژوئیه به شدت کاهش یافته و تعداد عبورهای تأیید شده نسبت به هفته قبل حدود ۵۲ درصد کمتر شده است. در همین حال، استفاده از مسیرهای ایرانی افزایش یافته، در حالی که فعالیت در کریدورهای عمان به سطح حداقل کاهش یافته است. این گزارش می‌افزاید: «تنش‌های تازه بین آمریکا و ایران و هشدارهای اخیر همچنان بر اعتماد تأثیر منفی گذاشته و رویکرد محتاطانه‌ای را در کشتیرانی تجاری در این منطقه تقویت کرده است.»

◀ سید عباس عراقچی، وزیر امور خارجه، در تماس تلفنی با همتای قبرسی خود با اشاره به ریشه ناامنی در منطقه گفت: «اامنی تحمیلی بر منطقه خلیج فارس و تنگه هرمز نتیجه مستقیم تجاوز نظامی آمریکا و رژیم صهیونیستی علیه ایران است.» وی تصریح کرد: «اقدامات مجرمانه و تحریک‌آمیز آمریکا در تنگه هرمز نه تنها صلح و امنیت منطقه را در معرض خطر قرار داده بلکه موجب اخلال بی‌سابقه در کشتیرانی تجاری در این منطقه شده است و جامعه جهانی می‌بایست این کشور را در این خصوص پاسخگو کند.»

◀ روزنامه صهیونی «اسرائیل هیوم» مدعی شد عربستان سعودی به صورت مشروط با پیوستن به توافق ابراهیم موافقت کرده است. بر اساس این گزارش، ریاض دو شرط را برای عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونی مطرح کرده است: «خست، کنار رفتن بنیامین نتانیاهو از قدرت و دوم، لغو اقدامات بزالل اسموتریچ، وزیر امور مالی تندروی کابینه نتانیاهو در کرانه باختری.» این رسانه صهیونیست مدعی شد این شروط در چارچوب پیام‌های منتقل‌شده از سوی سعودی‌ها به واشنگتن درباره آینده روند عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونی مطرح شده است.